

УДК 811.163.41'373'43.45-055.2:004.773.7:[316.772.4
811.163.41'373'43.45:81'374.2'373.43.45:[81'42
<https://doi.org/10.18485/novorecje.2024.6.11.4>

*Ђорђе Оташевић**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

НОВИЈИ ФЕМИНАТИВИ У СРПСКОМ ЈАВНОМ ДИСКУРСУ (НА ПРИМЕРУ ФОРУМА КРСТАРИЦА)**

Новоречје, 2024, бр. 11

У раду се анализирају феминативи који се срећу у порукама на форуму Крстарица. Пошто је број порука на овом форуму изузетно велики, анализирани су само феминативи који почињу словима А и Б забележени у четири наша речника нових речи. Одређује се однос корисника овог форума према феминативима. Испитује се на које се све начине означавају занимања која обављају жене, звања и титуле које жене имају и слично.

Кључне речи: феминативи, интернет, форум Крстарица, српски јавни дискурс.

1. Термин *феминатив*

Термини *феминатив* (*феминитив*, *фемининатив*, *фемининум*)¹ у словенској лингвистици имају различита значења (в. Архангелска 2022, Вајнбендер, Иванникова 2018, Иљасова, Пугачева 2022, Markežič 2019, Оташевић 2008, Резуненко 2023, Смирнова 2020, Стрелњикова 2019, Hudešek, Mihačević 2019 и др.). Овде се користе за означавање особе женског рода која је:

* djordjeotasevic@yahoo.com; ORCID: 0009-0004-7192-4777.

** Истраживање спроведено уз подршку Фонда за науку Републике Србије, 7750183, Јавни дискурс у Републици Србији – PDRS / This research was supported by the Science Fund of the Republic of Serbia, #GRANT 7750183, Public Discourse in the Republic of Serbia - PDRS.

¹ У руском језику користе се термини *феминатив* и *феминитив*.

- (1) носитељка својства садржаног у основи,
- (2) носитељка датог занимања,
- (3) носитељка дате титуле, звања,
- (4) припадница одређене организације или групе,
- (5) житељка краја, државе, места или планете садржане у основи,
- (6) припадница одређене нације, народа, етничке групе,
- (7) вршитељка дате активности.

Некада раширено значење „супруга лица у основи“ (*адвокатица* = адвокатава супруга) данас је изузетно ретко, а код средње и млађе генерације и не постоји (Оташевић 2020: 43, уп. и Оташевић 2008а: 124–127).

2. Циљ рада

У раду се анализирају феминативи који се срећу у порукама на форуму Крстарица (<https://forum.krstarica.com/>). Пошто је број порука на овом форуму изузетно велики (на почетној страни пише да порука има више од четрдесет пет милиона), анализирани су само феминативи који почињу словима *А* и *Б* забележени у четири наша речника нових речи (Ćirilov 1982, Клајн 1992, Vasić, Prčić, Nejgebauer 2001, Оташевић 2008б).

Одређује се однос корисника овог форума према феминативима. Испитује се на које се све начине означавају занимања која обављају жене, звања и титуле које жене имају и друго.

3. Феминативи на форуму Крстарица

Од педесет три феминатива која почињу словима *А* и *Б* забележена у четири наша речника нових речи (Ćirilov 1982, Клајн 1992, Vasić, Prčić, Nejgebauer 2001, Оташевић 2008б) на форуму Крстарица среће се педесет феминатива.

аболиционисткиња (4)² // Mene ne smara, pošto sam filmski odrasla uz kauboje, indijance³, Kunta Kintea i onu seriju Sever i Jug, ako se tako zvala... još sam se kao klinka ložila na onu histeričnu abolitionistkinju (2013)⁴;

Абориџанка (4) // Nisam znao da su aboridžanke⁵ tako zgodne (2024);

Абориџинка (4) // Ajde što su po keniji silovali, nego je i australijski sas imao identične ispade sa aboridžinkama (2022);

² Број у загради означава у којем је од четири речника нових речи забележен феминатив. Број 1 у загради означава речник Ј. Ћирилова, 2 – И. Клајна, 3 – В. Васића, Т. Прћића и В. Нејгебауера, 4 – Ђ. Оташевића.

³ Правописне грешке у цитатима нису исправљане.

⁴ У загради је наведена година када је порука објављена.

⁵ У многим порукама писаним латиницом нису коришћени дијакритички знаци. У овде наведеним цитатима дијакритички знаци су додати.

- Авганистанка** (4) // Dozvoliti da avganistanke nose burke u švajcarskoj nema veze sa demokratijom i pravima (2024);
- агенткиња** (4) // Hoće li „demokratski” zapad sada da prizna gruzijskog Gnjaida, tj ovu agentkinju francuske službe? (2024);
- агитаторка** (4) // 1996. на Музичкој академији у Београду магистарски концерт и одједном пред сам почетак излази једна од учесница и једно минут агитује против Милошевића и позива на протест који је био актуелан тих дана. Сви смо били изненађени, и публика и извођачи. Агитаторка је добила аплауз, међутим један од музичара је после ње иступио напред и рекао да он нема везе са оним што је она рекла (2019);
- адвентисткиња** (4) // Имао сам један сличан случај са младом адвентисткињом тазе проповедницом, која је оптужила нас православце да заговарамо јерес предестинације, цитирајући све из Православне Библије и врхунски побијајући ту заблуду (2020);
- адвокаткиња*** (4) // Харизматичне јужњакиње Џенифер Велч и Енци „Пампс“ Саливан, позната дизајнерка и адвокаткиња, ко-водителке хит-подкаста I’ve Had It којим су стекле су широку популарност међу јужњачким женама (2024);
- Азербејџанка** (4) // Ја се сећам неке Азербејџанке коју нисам могла да убедим да нисам Рускиња и да не причам руски већ српски језик (2017);
- азиланткиња** (4) // Posle se neko пита зашто дође до терористичког напада. Šutiraju trudnu azilantkinju, pale kampove, bacaju gas bombe, postavljaju mrtve svinjske glave na ogradi stacionara (2015);
- активисткица** (4) // Termin femicid skovala je Diana E.H. Russell, feministička aktivistica i sociologinja (2023);
- акционарка** (4) // Izjavila neka akcionarka C Marketa da su oko 200 puta pisali Koštunici i tražili da ih primi, nikad ih nije udostojio (2011);
- алијенка** (3) // Voleo bi da sretnem tako neku alijenku s takvim očima (2017);
- алхемичарка** (4) // I u drevnoj Indiji žene su proučavale prirodne nauke i filozofiju. U Vavilonu je živela Tapeti Belatikalim alhemičarka koja je razvila uspešnu proizvodnju parfema (2020);
- аматерка** (4) // Американке су аматерке у односу на Русиње (2023);
- амбасадорка** (4) // Нападнута амбасадорка Србије у Мадриду, Ђурић осудио напад и затражио пуну истрагу Министар спољних послова Марко Ђурић најоштрије је осудио физички напад на амбасадорку Србије у Шпанији Ирену Шарац, који се догодио данас поподне у Мадриду (2024);
- ампутирка** (4) // нема;
- Англосаксонка** (4) // Ne znam šta je ovde za šokiravanje, normalno izgleda. Plus je anglosaksonka (2023);
- Андалужанка** (4) // Inače ove dvije Andaluzanke su moj tip... volim tamnu put i crnu kosu (2014);
- анестетичарка** (4) // Када је стигао тражи да ми се да тотална анестезија само за преглед. Анестетичарка му каже да је глупо то радити чисто ради прегледа (2022);

- анкетарка** (4) // Anketa je bila obimna sa dosta pitanja. „Pao” sam na pitanju „šta nedostaje sugrađanima”. Moj odgovor je bio Bliskost! Na šta je anketarka eksplodirala (2020);
- аноректичарка** (4) // Lucero je slatka baš su odabrali pravu glumicu za tu ulogu, nije neka mršavica ni anorektičarka, prava predstavница dama u ono vreme (2006);
- антиалкохоличарка** (4) // Da li je ovo dovoljno da jedna antialkoholičarka padne pod sto? Ako nije, dajte još (2006);
- антикомунисткиња** (4) // Rođena i odrasla u Srbiji, bila u Libeku, otišla u SAD u Vašington da radi kao novinar. Reganovka, antikomunistkinja, najvatreniji borac protiv Putina i Rusije (forum.krstarica.com, 10. 3. 2023);
- антологичарка** (4) // Najnovija knjiga prozaistkinje i antologičarke Milke Knežević Ivašković, Tango Macabre (Tango smrti) bavi se, u srpskoj prozi, pomalo prećutanom temom: porodičnim nasiljem (2004);
- апсолвентица** (4) // Ej...usamljena melanholična apsolventice...aj ne spamuj lepu temu (2010);
- апсолвенткиња** (4) // Као млада апсолвенткиња, моја сестра је хтела да ради у СИЗ-у (2024);
- армирачица** (4) // Pa nisam ništa rekao za inženjerke na gradilištu, već o poslovima armiračice, tesarke, zidarke i fizičke radnice (2023);
- архиварка** (4) // Препознаје ли неко овога човека: Налази се у Библиотеци СЈОС Тамо нико од запослених, па ни из суседног ЈИМ, кустоскиња и архиварка, које су ми иначе крајње љубазно изишле у сусрет, и дале ми податке за већину осталих скулптура у њиховим просторијама, нису могле наћи податке (2015);
- архитектица** (2, 4) // Vidi, šta da pričam sa tobom koji kažeš pa dobro K district, bar ga je radila svetska arhitektica...može bog otac da ga radi, tu mu mesto nije (2024);
- архитекткиња** (4) // Ivon Farel i Šeli Meknamara iz Dablina dobitnice su Pricke-rove nagrade 2020, u свету познате као „највећа почаст у архитектури”. „Архитектура би се могла описати као једна од најкомплекснијих и најважнијих културних активности на планети”, примећује архитекткиња Farel у реакцији на ову вест (2021);
- аутостоперка** (2, 4) // Знаш онај vic о аутостоперки која устопира прво професора који пуно чита, па студента који пуно чита, па шофера који не чита уопште? (2020);
- багеристкиња** (4) // Не постоји никакав закон који спречава жене да се баве плаћеним пословима. Штавише, постоје стимулативне мере за њихово запошљавање. Када је реч о послу жене су врло пробирљиве. Физички тешке послове избегавају. Када ћете видети жене багеристкиње? Аутомеханичарке? Електричарке? Столарке? Водоинсталатерке? Рударке? Зидарке? (2016);
- бандиткиња** (4) // То сам и ја хтео да кажем кад би moderatorи имали слуха изbrisали би тему а све који величају ову banditkinju би требало бити трајно banовани шта ће тема о криминалцима за којима трага interpol на podforumu politika? (2015);
- бани-герл** (1) // нема;

- баптисткиња** (4) // Nisu imali neku protestantkinju, katolkinju, baptistkinju koja zna da peva ? Nego baš sataninu sledbenicu izabraše (2021);
- барменка** (4) // Odem do lokalnog kafića da poručim espresso, ima jedna barmenka sa asmr glasom i pokretima. Imam i bliže espresso, ali žrtvujem se još tih 20 metara samo da me uspava njen asmr glas (2024);
- басистица** (4) // Prvo je Andrew regrutirao svoju staru prijateljicu – basisticu Patriciju Morrison u novi sastav (2021);
- басисткиња** (4) // Ženskom bendu iz Beograda je potrebna basistkinja. Sviramo rock/glam rock, cilj je da radimo autorske, nekoliko autorskih je već u izradi. Imamo vokal, bubnjeve, gitaru i klavijature. Ukoliko biste svirali ili znate neku devojku koja bi se uklopila u priču, pišite (2024);
- бацачица диска** (4) // Volim mišićave девојке, ne kao istočnonemačke bacačice diska, ali da ima snage u njoj, a ne ko one sitne, krhke (2013);
- бацачица копља** (4) // Ni dve nedelje od osvajanja srebrne medalje na Olimpijskim igrama u Tokiju, poljska bacačica koplja Maria Andrejczik stavila ju je na aukciju kako bi spasila život bebe (2021);
- бeбиситерка** (3, 4) // Pa deca mu porasla osamostalila se. Ne treba mu više bebisiterka (2024);
- бедуинка** (4) // Poslušaj ženu, Muslimanka i Beduinka, rođena i odrasla u Izraelu što kaže o svojoj domovini Izraelu (2024);
- безвезњакиња** (4) // Ženske likove, ako su imalo zanimljivije i energičnije, ili ubrzo ubiju, ili pretvore u neke bezveznjakinje i sporedne likove (2009);
- бејбиситерка** (3, 4) // Ona bi sa tako slatkim i vedrim licem i tim nežnim i maznim glasićem recimo bila odlična za rad sa decom, kao neki pedagog ili nešto, recimo bila bi sjajna bejbisiterka (2022);
- бизнисменка** (3) // Nažalost iz Amerike stalno dolaze nekakve novotarske vjerske zajednice koje osnivaju biznismeni (i biznismenke) (2024);
- билдерица** (4) // Odakle tebi da je baba srazmerna bilderici (2017);
- билдерка** (2, 3, 4) // Ова поза је само за сликање, и на слици делује пренабилдовано. Плус што се пре сликања „напумпала”, па и направила, само за слику, контракцију мишића. Да само хода улицом, без напињања, без напумпаних мишића, без позе, била би само згодна риба са јаким дупетом, а не билдерка (2023);
- биоенергетичарка** (4) // Више пута сам рекао за енергетске вежбе које наравно ниси пробала. Могу одмах да те одведem код биоенергетичарке и да осетиш да то није никаква имажинација, али не верујем ни да би то помогло твојој ограниченој уму (2024);
- блекерка** (4) // Perverznjakinjo jedna, slušаш Džeksona, načisto si zastranila, pa gde je nestala ona blekerka što sam je znao? (2019);
- бодибилдерка** (3, 4) // Nije ona bodibilderka, nego lifterka. Razlika je drastična (forum.krstarica.com, 27. 6. 2024);
- брејкденсерка** (4) // Sofia Boutella – najbolja brejkdenserka, po mom mišljenju, na svetu.... a uz to i najlepša (2007);
- брицисткиња** (4) // нема.

На Крстарици нису употребљена три феминатива забележена у четири ексцерпирана речника: *ампутирка*, *бани-герл* и *брицисткиња*. Разлог је, највероватније, врло мали број порука које говоре о областима у којима би ови феминативи могли да буду употребљени.

Уз феминатив *архитектиња*, забележен у четири анализирана речника нових речи, на Крстарици се среће и варијанта *архитектиња*.

Poenta je da ce se preneti svaki twit osoba koje su navodno iz struke (pa su tako prenosili inzenjera GEODEZIJE koji je navodno ucestvovao na rekonstrukciji, zatim politicara Dasica koji jeste inzenjer gradjevine ali nije ni dana radio kao gradjevinski inzenjer, arhitektinje iz NS koju i ovde neko navodi a kojoj statika takodje nije struka, nekih navodnih gradjevinskih inzenjera sa twittera itd) (2024); Trazim arhitektinju ... Gde ima kurs arhitekture ??? (2021); koliko ta arhitektinja ima dece? (2013); moj prijatelj pukovnik je ozenjen sa diplomiranom arhitektinjom koja nema dana radnog staza-a bila jedna od najboljih studenata na fakultetu (2013).

Број порука у којима се среће овај облик је велик тако да највероватније није у питању грешка у куцању.

Уз феминатив *аноректичарка* на Крстарици се среће и облик *анорексичарка*.

Увек ми лепше изгледа буца од анорексичарке. Заправо, не волим екстреме, али ако је или-или, онда овако (2018); zato sto ta zena postoji i kupice takvu majicu i ima pravo na to kao i anoreksicarka (2021); Meni licno je ružno oku kada vidim ovako neke sa kukovima i zadnjicom kao zadnji trap fice, ne kazem da treba da budu anoreksicarke (2017); Klečao je on bogme i onoj poremećenoj anoreksičarki Džoli (2015); A i nisi kompetentna, sve slike koje postavljas su anoreksicarke sa Vogue i Elle (2014).

4. Начини именовања

Занимања која обављају жене, звања и титуле које жене имају и слично могуће је именовати на више начина:

(1) употреба именице мушког рода са строго граматичким слагањем: *професор је рекао*, *инжењер је рекао* (иако се ради о жени);

(2) употреба именице мушког рода са слагањем по смислу: *професор је рекла*;

(3) употреба именице мушког рода са речима *госпођа*, *госпођица*, *дама*, *другарица* и сл.: *госпођа професор је рекла*;

(4) употреба речи *жена* и именице мушког рода: *жена-професор*;

(5) употреба речи *жена* и именице женског рода: *жена билдерка*;

(6) употреба феминатива.

Први начин, када се ради о значењима феминатива на А и Б ексцерпираним из четири речника нових речи, на Крстарици се не среће (проверавани су мушки родни парњаци⁶ наведених феминатива).

Ни други ни трећи начин на Крстарици нису коришћени.

Употреба речи *жена* и именице мушког рода среће се свега неколико пута:

Ипак, Џејмс Бонд је Џејмс Бонд и сви треба да се угледамо на Џејмс Бонда. Док у неком од наредних филмова Џејмс Бонд не постане црна *жена агент* (2021); *Žena-agent* која ми је popunjavala obrazac pre 2 godine је navela da netaм decu. A imala sam ih u tom trenutku. Kada је pokušala da ispravi tu gršku program јој nije dozvoljavaо da se vrati korak unazad (2010);

Žena advokat deluje prodornije i убедљивје, po meni (2009);

Nama је једна *žena arhitekta* tražila 300e da uradi crtež kuhinje. Na моје pitanje koliko јој vremena треба је rekla dan-dva (2008).

У неколико реченица у којима се говори о женама које су се прве бавиле одређеним послом, среће се ова конструкција:

Ruska revolucionarka Aleksandra Kolontaj прва *žena ambasador* na свету (2020); Жена која ме узнемирава годинама зове се Јелисавета Начић (1878–1955), прва *žena архитекта* у Србији, која је прокрчила пут Српкињама у овој, дотад, искључиво мушкој професији (2009).

На Крстарици је у једном случају употребљена и конструкција именица *жена* плус именица женског рода: *žena bilderka* (2022) [потпис испод слике].

5. Ставови о феминативима

У готово свим случајевима коришћење феминатива потпуно је неутрално.

Негативан став јавља се веома ретко:

Arhitektkinja која је projektovala travu na plafonu / Danas је neumolјiv sa novim zakonom (2021); Naravno, čim је projektovala travu na plafonu zasluжује da bude arhitektinja (2021); Ja organski ne podnosim ove što се pumpaju drogama, hormonima (pol nema veze, ali žene ipak uvek izgledaju gore) a tu је i ova bacačica (јbte izraz bacačica) diska (2016).

У својој докторској дисертацији, одбрањеној 1998. године, изнели смо мишљење да ће у блиској будућности феминативи бити готово једини, стилистички и семантички немаркирани начин именовања занимања која обављају жене, звања и титула које жене имају и слично:

Одсуство или појава ових именица зависи од друштвених околности, као и од особености деривационог система српског језика. Задњих десетак година њихов број је толико порастао (и број различитих именица и њихова фреквенција)

⁶ О терминима *родни парови* и *родни парњаци* в. Оташевић 2021.

да је „критична маса” вероватно пређена па ће ускоро ово бити готово једини, стилистички и семантички немаркирани начин означавања „женских занимања” (ц. према Оташевић 2008: 129–130).

Ако би се судило на основу коришћења феминатива на форуму Крстарица и односу према њима, могло би се рећи да се ова претпоставка показала као тачна, једино што је од времена када је изречена до данас прошло више од четврт века. Такође, на основу порука на Крстарици може се претпоставити да већина њених корисника припада млађој и средњој генерацији. Особе које данас имају осамдесет и више година одрастале су у време када многе послове жене нису обављале, или је то било ретко, па је и њихово језичко осећање вероватно другачије.

6. Закључак

Од педесет три феминатива ексцерпирана из четири наша речника нових речи, на форуму Крстарица среће се њих педесет. У свега неколико случајева користи се конструкција *жена* плус именица мушког рода (*жена архитекта*, *жена адвокат*). У једном случају уз именицу *жена* употребљена је именица женског рода (*жена билдерка*). У готово свим случајевима коришћење феминатива је потпуно неутрално. Из овога се може закључити да је за особе које остављају поруке на форуму Крстарица коришћење феминатива готово једини, стилистички и семантички немаркирани начин именовања занимања која обављају жене, звања и титула које жене имају и слично.

ЛИТЕРАТУРА

- Архангельська, Алла 2022. До проблем лексикографічної презентації фемінативів у тлумачних словниках української мови. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* 57, Article 2708. <https://doi.org/10.11649/sfps.2708>.
- Вайнбендер Я. Е., Иванникова А. А. 2018. Характеристика феминитивов : История возникновения термина. у: С. В. Заескова (ур.), *Гуманитарные науки : Студенческий научный форум : Электронный сборник статей по материалам X студенческой международной научно-практической конференции*. Новосибирск: Новосибирский государственный технический университет, 92–95.
- Ильясова С. В., Пугачева Е. В. 2022. Феминитивность: от лексической к словообразовательной, *Филологический класс* 27/4, 54–66.
- Оташевић, Ђорђе 2008. *Нове речи и значења у савременом стандардном српском језику : Лингвистички аспект*. Београд: Алма.

- Оташевић, Ђорђе 2019. Семантичке дефиниције нових фемининума, *Новоречје : Научно-популарни неолошки часопис*, 1, Београд, 9–10.
- Оташевић, Ђорђе 2020. Фемининуми (феминативи) у речницима нових речи, *Новоречје : Научно-популарни неолошки часопис* 3, 43–66.
- Оташевић, Ђорђе 2021: Родни парови у речницима нових речи и секундарност феминатива, *Новоречје : Научно-популарни неолошки часопис* 4, 75–78.
- Резуненко И.В. 2023. Феминитивы в языке соцсетей: прагмалингвистический аспект. *Тенденции развития науки и образования* 94/1, 157–161.
- Смирнова Е. А. 2020. Феминативы: за и против. у: *Наука в XXI веке : инновационный потенциал развития : Сборник статей по материалам II международной научно-практической конференции*. Уфа: Вестник науки, 185–190.
- Стрельникова, Н. Д. 2019. К вопросу о феминитивах, у: Е. Я. Титаренко (ур.), *Русский язык в поликультурном мире : Сборник научных статей III Международного симпозиума, в 2-х томах*. Симферополь: Ариал, 294–302.
- Hudeček Lana, Mihaljević Milica 2019. Hrvatsko mocijsko nazivlje. *Jezikoslovni zapiski* 25, 107–126.
- Markežič, Tjaša 2019. *Feminativi v slovenskem jeziku: doktorska disertacija*. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, 2019, 473 str. [<https://dk.um.si/Dokument.php?id=133396>]

РЕЧНИЦИ

- Клајн, Иван 1992. *Речник нових речи*. Нови Сад: Матица српска.
- Оташевић, Ђорђе 2008б: *Речник нових и незабележених речи (сажето издање)*. Београд: Алма.
- Ćirilov, Jovan 1982. *Rečnik novih reči : Reči, izrazi i značenja nastali u srpsko-hrvatskom jeziku posle drugog svetskog rata*. Београд: Народна knjiga.
- Vasić Vera, Prčić Tvrtko, Nejgebauer Gordana 2001: *Du yu speak anglosrpski? : Rečnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Zmaj.

Джордже Оташевич

Институт сербского языка Сербской академии наук и искусств, Белград

НОВЫЕ ФЕМИНАТИВЫ В СЕРБСКОМ ПУБЛИЧНОМ ДИСКУРСЕ (НА ПРИМЕРЕ ФОРУМА «КРСТАРИЦА»)

Резюме

В работе анализируются феминативы, встречающиеся в сообщениях на форуме «Крстарица». Поскольку количество сообщений на этом форуме чрезвычайно велико, были проанализированы только феминативы, начинающиеся с букв А и Б, зафиксированные в четырёх наших словарях новых слов.

Из пятидесяти трёх зафиксированных феминативов, на форуме «Крстарица» встречаются пятьдесят. В нескольких случаях используется конструкция *жена* плюс существительное мужского рода (*жена архитекта*, *жена адвокат*). В одном случае рядом с существительным *жена* использовано существительное женского рода (*жена билдерка*). В почти всех случаях использование феминативов совершенно нейтрально. Из этого можно заключить, что для пользователей, оставляющих сообщения на форуме «Крстарица», использование феминативов является почти единственным, стилистически и семантически немаркированным способом называния профессий, которыми занимаются женщины, званий и титулов, которые у них есть, и тому подобное.

Ключевые слова: феминативы, интернет, форум „Крстарица”, сербский публичный дискурс.